

Zoek de productieve dialoog, en promoot geen conflict

De effectiviteit van het Gentse anti-creationismeproject betwijfeld

Door Taede Smedes

In de serie *Star Trek* zijn de Borg de grootste vijanden van de mensheid: een zwerm mens-machines zonder individuele vrije wil die als enig doel heeft de assimilatie van alles wat anders is. “Resistance is futile” (ieder verzet is zinloos) is hun angstaanjagende motto. De Borg staan model voor totalitaire ideologieën als communisme. Maar juist het feit dat ze cyborgs zijn, mens-machines, zorgt er ook voor dat kijkers de Borg associëren met natuurwetenschap en techniek, die onze leefwereld assimileert en koloniseert. Deze angst voor wetenschap en technologie als totalitaire machten drijft ook veel creationisten van zowel christelijke als islamitische signatuur.

En daar komt nu professor Braeckman, die met een enorme financiële injectie van zijn Gentse universiteit poogt diezelfde boodschap over de evolutietheorie te verkondigen: “Resistance is futile”. Wat heeft de universiteit bezield om Braeckman deze mini-Nobelprijs te verlenen? En zal Braeckmans missie een kans van slagen hebben? Zoals de discussie zich de afgelopen dagen ontvouwd heeft in de Vlaamse media, heb ik grote twijfels.

Toen ik in september 2007 door de KU Leuven werd ingehuurd om de relatie tussen geloof en wetenschap, en met name de relatie tussen het neo-Darwinisme en religie, nader te onderzoeken, had ik mij in Nederland al enige jaren verdiept in discussies rond creationisme en Intelligent Design (ID). Ik was daar al tot de conclusie gekomen dat creationisme en ID een mogelijke bedreiging vormen voor de vrijheid van wetenschapsbeoefening, en zelfs voor de Westerse democratie. Verzet ertegen is dus nodig, zoals Braeckman terecht benadrukt. Wat hij echter over het hoofd ziet, is dat juist vanwege het ideologische karakter van creationisme en ID, discussies over de evolutietheorie slechts symptomen zijn. De VS, waar per dag honderden wetenschapspopulariserende boeken verschijnen, is het Mekka van creationisme. Onderzoeken van o.a. Dorothy Nelkin en Christopher Toumey hebben uitgewezen dat wetenschapspopularisatie vrijwel geen invloed heeft gehad op creationisten. Braeckmans idee dat meer wetenschapspopularisatie tot minder creationisme leidt, is daarmee een utopie en illusie.

Sterker nog, onderzoek in Australië heeft uitgewezen dat het creationisme daar juist is bevorderd door zeloten voor de wetenschap, die zodanig hard tegen creationisme tekeer gingen, dat ze juist het creationisme – dat in Australië tot 50 jaar geleden afwezig was – bevorderd hebben en van dit land een van de grootste creationistische landen ter wereld hebben gemaakt. Het gevaar bestaat dus dat Braeckmans project het tegendeel bewerkstelligt van het oorspronkelijk beoogde doel.

Bovendien blijft onduidelijk wat de drijfveren onder Braeckmans project zijn. In zijn repliek aan theoloog Johan Temmerman schrijft hij dat zingeving geen zaak is van wetenschap. Echter, in een interview met *De Morgen* van 30 januari zei Braeckman dat de evolutietheorie wetenschap maar ook zingeving is. Hoe zit het nu? Het grote bezwaar van creationisten, dat ook imam Taouil in de discussie met Braeckman in ‘De Zevende Dag’ duidelijk verwoordde, is dat de evolutietheorie geen wetenschap

is, maar ideologie. Braeckmans uitspraak dat de evolutietheorie wetenschap en zingeving tegelijk is, bevestigt de mening van creationisten. Het zijn de profeten van het humanistisch atheïsme, zoals Richard Dawkins en Daniel Dennett, die de evolutietheorie voor hun atheïstische kar spannen, en van wetenschap ideologie maken. Zal Braeckman zich ook tegen een dergelijk ideologisch gebruik van wetenschap verzetten? Of is er ook bij Braeckman wellicht een onderhuidse wens om via de evolutietheorie een atheïstische levensbeschouwing te promoten?

Met andere woorden: juist een grote nadruk op wetenschap als tegenpool van creationisme kan de polarisering van het debat verscherpen. Dit zal er juist voor zorgen dat creationisten zich dieper gaan ingraven, zoals in de *culture wars* in de VS duidelijk zichtbaar is. Wil Braeckman een dialoog tussen wetenschap en religie op gang brengen of houden? Of wil hij juist een Vlaamse *culture war* ontketenen? De toon waarop Braeckman tot nu toe discussies heeft gevoerd, lijkt een conflictmodel te veronderstellen.

Als het Braeckman echter gaat om een productieve dialoog, dan zal hij ook de hulp van theologen nodig hebben, aangezien juist zij de taal van het geloof beheersen en in een constructieve dialoog met wetenschappers het onderscheid tussen een religieus en wetenschappelijk perspectief helder kunnen krijgen en aan hun gelovige achterban kunnen communiceren. Het onderscheid helder krijgen en zo wederzijds begrip tussen theologen en wetenschappers bevorderen, is bijvoorbeeld een van de doelstellingen van het overlegplatform dat we aan de Faculteit Godgeleerdheid van de KU Leuven hebben opgestart en waaraan evolutiebiologen en –psychologen, theologen, filosofen en wetenschapsjournalisten deelnemen, ongeacht hun levensbeschouwelijke achtergrond.

Het is nooit verkeerd dat meer kennis van de evolutietheorie wordt verspreid. En verzet tegen creationisme en verwante stromingen als ID is hoognodig. Echter, meer wetenschapspopularisatie is niet de oplossing om creationisme te bestrijden. Om effectief kritiek op creationisme en een religieus geïnspireerde antiwetenschappelijke houding te kunnen leveren, zal Braeckman aansluiting moeten zoeken bij een intern-theologisch discours. Men zal juist de wortels van het religieuze verzet tegen de evolutietheorie moeten blootleggen om de condities te onderzoeken voor gevoeligheid en openheid voor het verschil tussen wetenschap en religieus geloof, maar ook de sociaal-culturele dynamiek tussen beide.

Dr. Taede A. Smedes is godsdienstfilosoof, theoloog en freelance schrijver en gespecialiseerd in discussies omtrent geloof en wetenschap. Hij werkt als postdoc-onderzoeker aan de Faculteit Godgeleerdheid van de Katholieke Universiteit Leuven.